

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 16 • год. ХСVII • 31 август 2018 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ПРЕЗИДЕНТЪТ СЕ ЗАСТЪПИ ЗА ИСТОРИЧЕСКАТА ИСТИНА

На 18 август т.г. Петрова нива събра хиляди на поредния национален тракийски събор. Тази година на тракийското Оборище се състоя националното честване на 115-годишнината от Илинденско-Преображенското въстание, организирано от Община Малко Търново, Съюза на тракийските дружества в България и Регионалният съвет на тракийските дружества в Бургас под почетния патронаж на президента на Република България Румен Радев.

„Никой не може по-добре и по-вярно да пренесе във времето спомена за освободителните борби на Тракия и Македония от вас, наследниците на героите, които отдадоха живота си на българската национална идея. Благодаря, че съхранявате огъня на традицията не само тук, на Петрова нива, но и в своето ежедневие“, обърна се държавният глава към тракийци и присъстващите на Петрова нива в своето слово на възпоменателното тържество пред мемориала на преобразенци. (Словото поместваме отделно)

Преди възпоменателното тържество президентът Румен Радев запали свещ в храмо-костницата „Света Петка“, където негово Високопреосвященство сливенският митрополит Йоаникий в съслужение със свещеници отслужи заупокойна молитва в памет на загиналите преобразенци.

Тържественото поклонение бе открито от кмета на община Малко Търново Илиан Янчев, който подчерта, че Петрова нива е символ на борбата, на бунта, на непримиримостта на македонските и тракийски българи с

На Петрова нива –
национално честване на
115 години от Илинденско-
Преображенското въстание

робските окови. А оковите са строшени още от мига, когато се взема решението за борба. Както се пее в химна на Странджа – „няма вече плахи роби, има горди юнаци.“ В словото си той се спря на днешния ден на Странджа – един оцеляващ и обезлюдяващ се край, Един край,

в който в миналото е кипял живот, днес напомня на изгряла искра от отдавнашен буен огън. Странджа има нужда от поминък, от внимание, грижа и отношение и това е дълг на всички нас. Това е дълг и на държавата.

В словото си председателят на СТДБ Красимир Премянов подчерта традицията от 20-те години на миналия век насам тракийци да отбелязват знаменателно-

то събитие, станало тук на Петрова нива, където предците им решават да се вдигнат на въстание и да помогнат на въстаналите българи в Македония. Годици наред Община Малко Търново и Съюзът на тракийските дружества в България, който отбелязва вече 122 години от създаването му, организират този възпоменателен събор, посветен на велико събитие в нашата история. И сега тук са тракийци от цялата страна, тук са и представители на други патриотични организации. С готовност за саможертва нашите

предци са се борили за свободата на България, за нейната независимост и целокупност. Затова тракийци са подкрепили инициативата за построяването на паметника и на храма „Св. Петка“, продължават и днес със своята разностранна дейност за запазване на народната памет и традициите, с издателската дейност на Тракийския научен институт, който и тази година на Петрова нива

събра изтъкнати учени на конференция за 115 годишнината от Илинденско-Преображенското въстание. Ние, тракийци сме радители за запазване на народната памет и няма да позволяваме жълтите страници на историята да избледнеят.

Искам да изразя благодарността на всички, които дойдоха днес, да изразят и своя да го нарека патриотичен протест, че Илинденско-Преображенското въстание не може да бъде друго освен българско въстание.

Продължава на 2-а стр.

НАРОДНИТЕ ПЕСНИ – ЛЕТОПИС НА КЪРВАВОТО ЛЯТО 1903 г.

Вече 115 години след Илинденско-Преображенското въстание всяка от песните е отражение като в огледало

на героизма и саможертвата на тракийските българи

стр. 4-5

Декларация на ЦР на СТДБ

По случай 115-та годишнина на
Илинденско-Преображенското
въстание

Днес, 18-ти август 2018 г., отново сме се събрали, за да почетем великото дело на загиналите за свободата българи от Тракия и Македония. По тракийска инициатива спазваме свято тази традиция от началото на 20-те години на миналото столетие. Прекланяме се пред героизма на участниците в едно от най-значимите и кървави освободителни въстания в българската история за разкъсване оковите на османското владичество по българските земи.

Десетилетия наред Великите сили и конюнктурни правителства на балкански държави създаваха изкуствени нации, разделяха народите на нашия полуостров, посягаха на българската история и националната идентичност на милиони наши сънародници. Една от най-драматичните части на този процес бе политиката на разделяне на българите от двете страни на границата между Македония и България.

Времето ще отсъди плюсовете и минусите на компромисите, които България прави през последните години в името на мира и добросъседството на Балканите.

Историческата истина, обаче, е една – Илинденско-Преображенското въстание е въстание на българите от териториите на днешните Република Северна Македония и Република България. След неговия кървав разгром десетки хиляди българи от Одринска Тракия и Македония търсят и намират спасение в България, защото именно България е тяхното общо отечество!

Днес и занаяд ние се нуждаем от взаимно уважение и респект към общото ни минало и бъдеще. Без да загърбва целите си за защита правата и интересите на бежанците от Тракия и Мала Азия, СТДБ участва активно за налагане на дух на разбирателство и взаимноизгодно сътрудничество между България, Македония и Турция. Решени сме твърдо да се борим и занаяд за запазване на историческата истина, за трайно и справедливо разрешаване на Тракийския въпрос. Защото той е кауза не само на стотиците хиляди потомци на избитите 60 000 и насилствено прогонените през 1913 година 280 000 души. Тракийският въпрос е въпрос на историческа чест и достойнство за целия народ, мерило за национално достойнство и престиж на Република България.

НА ПЕТРОВА НИВА ПРЕДЦИТЕ НИ ПОТЪРСИХА ПЪТЯ КЪМ СВОБОДАТА И ДОСТОЙНСТВОТО

Слово на президента Румен Радев

Отново ни събира историческата Петрова нива, отново над Странджа ечи революционният химн, за да ни припомни славната и трагична 1903 г. Тук, на легендарното тракийско Оборище, нашите предци поеха по пътя ни към свобода и достойнството. Водени от веруюто да дадат и своя принос пред олтара на революцията, тракийските делегати подкрепиха взетото в Македония решение за въстание. Когато нашите сънародници в Македония въстават, мястото на тракийци беше да бъдат редом с тях. Дейците на VII

въстанически революционен окръг ясно съзнават, че „двадесетте дни свобода“ на Одринско ще имат изключително висока цена, но нямаше сила, която да ги отклони от тяхната вяра в каузата за свобода и единение на Отечеството. Погромът на въстанието е кървав, „едновременно действаха ножът, куршумът, огънят и бесилката“, както пише летописецът на въстанието Христо Силянов, пепелищата на Тракия поглъщат хиляди животи и човешки съдби. Хиляди българи се прощават завинаги с родния си край и са превърнати

в бежанци, устремили се към земята на спасението – към свободна България.

Затова справедливите ни очаквания са историческата истина да бъде отстоявана и това зависи от всички нас. Вече поставих директно въпроса за компенсациите на тракийските бежанци пред президента на съседна Турция и ще продължавам да изисквам ясен отговор и при всеки случай, когато историческите факти се пренебрегват или поставят под съмнение.

Но никой не може по-добре и по-вярно да пренесе във

времето споменът за освободителните борби на Тракия и Македония от вас, потомците на нашите герои, които посветиха живота си на българската национална идея. Благодаря, че пазите жив огънят на традицията и то не само тук, на Петрова нива, но и в своето ежедневие и затова, че ги носите дълбоко в сърцата си. Нека бъде светла паметта на всички загинали и напуснали завинаги родния си край в Илинденско-Преображенското въстание. Ние помним и не забравяме! Вечна слава и поклон!

ПРЕЗИДЕНТЪТ СЕ ЗАСТЪПИ...

Продължение от 1-а стр.

Когато то се е водило, други държави е нямало имало е географски области Тракия и Македония, днес в тези области има други държави, но историята не подлежи на ревизия и на промяна. Красимир Премянов изрази своето външение, че тук сред нас за втора година в този натоварен политически календар е президентът на Република България Румен Радев. Той с присъствието си и от най-високата трибуна изразява с почитта си към героите, към българщината, и към каузата на тракийската кауза. Тракийската кауза няма да отмре, защото е част от националната кауза, от националния патриотичен идеал, заяви Премянов.

В тържественото честване участваха и вицепремиерът Валери Симеонов, сливенският митрополит Йоаникий, председателят на БСП Корнелия Нинова, председателят на партия АБВ Румен Петков, народните представители Петър Кънев, ген. Кольо Милев, Емил Христов, Диана Саватева, евродепутатът Ангел Джамбазки, командирът на ВМС контраадмирал Митко Петев, адмирал и генерали, представители на поли-

тически сили и обласната администрация, кметове, общественици и др.

Тържествената част завърши с вечерна проверка, минута мълчание и заря. През паметника бяха поднесени венци и цветя от президента на Република България, от СТДБ, от тракийските дружества в страната, от държавни институции, от кметове, от депутати и представители на политически партии и от признателни граждани.

Денят завърши с празничен концерт в изпълнение на странджански народни певци. На него бяха раздадени и главните награди от втория фолклорен конкурс "С песните на Манол Михайлов", който продължи през целия ден. В

програмата на събора бяха също така детският пленер „Цветовите на Странджа“, посрещането на тракийския туристически поход „По стъпките на преобразенци“ от Росеново до Петрова нива, премиера на книгите „Головци. По стъпките на един обикновен род в Странджа“ и „Спомени от въстанието“ на Петър Горев, издания на Академично издателство „За буквите – О писменех“.

Другото важно събитие на националния събор бе научната конференция на тема: „115 години Илинденско-Преображенско въстание“, организирана от Тракийския научен институт (ТНИ), СТДБ и община Малко Търново. Тя се състоя в залата на музея „Петрова нива“. Конференцията бе открита от кмета на Малко Търново Илиан Янчев, който приветства гостите и участниците в научния форум. Красимир Премянов също приветства участниците в конференцията и поднесе благодарността на тракийци към Община Малко Търново и към г-н Янчев, които последователно и упорито работят за запазването на българщината в района. Той награди със златен медал „Капитан Петко Войвода“ с лента за приноса ѝ към тракийската кауза и във връзка с 60-годишния членство в организацията Милка

Спасова, председател на тракийско дружество „Капитан Петко войвода“ в Карнобат и член на ВК на СТДБ. Конференцията продължи с изказване на чл. кор. проф. д.ф.н. Васил Проданов и с доклади на проф. д.и.н. Светлозар Елдъров, Стоян Райчевски, проф. Генчева Михова, д-р Ваня Стоянова, Ваня Мечева – съпредседателка на Тракийския женски към СТДБ, Иванка Делева от Бургаския музей и доц. Боряна Бужашка. В следващите броеве читателите на в. „Тракия“ ще се запознаят с материалите от конференцията. По време на научната конференция бе огласена Декларация на Централното ръководство на СТДБ, която помества-ме на 1 стр.

СЛОВО ЗА ПАМЕТТА

ПРОФ. ИВАН МАРАЗОВ

Искам да говоря за паметта. В културата тази категория е особено важна. Нейната противоположност е забравата. Паметта на всеки човек не са само и не са толкова нещата, които сам е преживял. Ние не съзнаваме колко силно нашата личност се определя от социалните и етническите фактори. Както още Аристотел казва, човекът е социално животно, т.е. именно способността му да живее в общество го отделя от останалите животни. Затова и основни точки в паметта на личността са важни социални събития в неговия живот: тръгва на училище, завършва училище, получава професия, жени се, ражда му се дете, кръщава го, строи къща, общува с приятели, колеги, съседи, празнува с близки или, както днес, с цялото общество. Личният живот е низ от събития, които свързват личността със социума. Но обществото има дълбоки корени в миналото, независимо от това дали става дума за история или за традиция. То не може да съществува без тези корени, а те са в нашата памет.

Одисей получил от нимфата Калипсо предложение за безсмъртие. Но при едно условие – да забрави за Итака, за родителите си, жена си, сина си. Поставен пред този избор, героят отказал. Защото, макар и безсмъртен, той би останал анонимен. Да забравиш живота си, т.е. отечеството си, рода си, името си, означава да загинеш като личност. Одисей ясно разбирал това. А колко съвременни наши безродници се отказаха от себе си, от бащите си, от народа си не дори заради безсмъртие, а заради петнадесет минути слава или тридесет сребърника.

В царството на сенките умрелите са без лица, т.е. без идентичност. Те не си спомнят нищо от живота си. Нали е ясно защо Писагор поискал за себе си от боговете като единствен дар да запазят паметта му

след неговата смърт.

Днес колективната памет се поддържа от кни-

имената им и те остават живи дотогава, докато се пеят песните за тях. Това

гите и филмите, но също така и от личното осмисляне на историята и традицията от всеки един от нас. През древността тази роля изпълнявал епосът. Той възпява падналите герои, увековечава

Паметната плоча на Кольо Шишманов

е „неувяхващата слава“, за която героят е готов да умре. Защото всяко споменаване на името на загиналия го връща при нас. И нашите Пейо и Кольо Шишманови вече са влезли в епоса – за тях се пеят народни песни. Те са се наредили до събирателните образи на юнаците – до

Крали Марко, Момчил войвода, Вълчан хайдутин и много други.

Тази форма на безсмъртие е присъща за всички народи. Има още една – погребалният паметник. Героите на Омир са особено загрижени телата им да не останат на бойното поле като плячка за лешояди и кучета, а да бъдат погребани според обредната традиция. Защото без тази социализация, без тази „красива смърт“, те биха останали анонимни. Като влязат в своята могила, те получават видим знак за безсмъртие, който ще напомня на всеки минавач за тях, ще ги запази завинаги в народната памет. Забележете, че борбата между идеологиите най-вече се води като унищожаване на стари паметници, т.е. като изтриване на колективната памет. Народ без памет е лека плячка за управляващите. Затова ние свято почитаме паметниците на героите от Славейно – те са връзка между поколенията, те поддържат живи не само тях, но и нас.

Човек е жив, докато е жива паметта за него. Докато го помним, той е безсмъртен. Но и помнешите са по-живи от безпаметните, защото да помниш значи да си признателен към онези, които са ти дали живот.

Днес изпълняваме един ритуал на паметта. Спомняме си великите прадеди не само на Славейно, но и на българщината. Те отдавна почиват в мир, но всяка година ние ги викаме при нас в този празник на спомена, за да им се поклоним с признателност. И на този ден вярваме, че те са безсмъртни, защото са живи в нашата памет.

Това слово на изтъкнатия изкуствовед, културолог, траколог и политик, член на Тракийския научен институт, бе произнесено на националния тракийски събор – честване на 115 години от Илинденско-Преображенското въстание в родопското село Славейно, община Смолян

Четата на Пейо Шишманов в местността Имарет дере

ДАТАТА – ПРЕОБРАЖЕНИЕ 1903

ПАНАЙОТ МАДЖАРОВ

Капитан Стамат Икономов бе набелязал тактика за нападение на всеки войвода и пунктовете, които трябваше да атакуват и превземат. Прецени, че е немислимо да се въстава в Лозенград, селище укрепено и със силен гарнизон. Според него бе възможно нападение на Малко Търново. Другите членове на ГРБТ (Главното ръководно боево тяло) не възприемаха подобна идея поради слабото въоръжение на четите и невярното твърдение, че в Малкотърновския гарнизон има повече от две хиляди войници. Вроденото чувство на Икономов за ред го накара да се подчини, той до края на живота си не се убедиш, че вземането на този стратегически пункт, би дало друга насока на въстанието. След като решението бе взето, трябваше да се определят датата и часът. Потърсиха съвета на Димо Янков, заел се вечерта с вечерята и настаняването на участниците в съвещанието.

Край накладения огън върху домашен месал бе подребена донесената сухоежбина

и изпотена стомна с вода от близкия извор под върха. За всеки дошъл до връх Циганка Никола Тънков и Иван Ромънца бяха набрали наръч папрат, върху който лешеше скатано лично платнище.

Стамат изтича до разшеталия се Димо и го запита кой е най-близкият и значим празник след Свети Илия. „Преображение“ – без да се зами-

сли отговори Димо. и се върна при чакащите членове на Главното ръководно бойно тяло. Стаматовото въодушевление се предаде на всички. Приеха без възражения. „Преображение“ – точно 12 часа посред нощ. Освободен за миг от мрачни предчувствия Стамат почувства и своето, и на народа на Тракия преображение. Той ще бъде денят! – внуши на другарите си и всички бяха обхванати от временната му екзалтация.

Над планината изгря луната. Очертах се зъбери, далечни села и котловини, запълнени с лятна мъгла, с тишината на безкрайната гора, концерт на шурци и зов на чухалчета.

Опиянени от откритата се гледка на Странджа, те повярваха в неосъществимото. Стресна ги гласът на Димо. Канеше ги на готовата трапеза и обещания покой върху папратовите легла. Гледката на планината под луната омайваше Стамат и забрави за вечерята. Към действителността го върна подетата от Димо песен:

...коню, врана коню,
хранена и поена,
ако ме пренесеш
през тиха Дунава,
ако ме избавиш,
от клетите турци,
коню, ще ти купя,
сребърни подкови,
позлатена юзда...

В това мигновение любовта към родния край и народа го овладя с необикновена сила. напусна го привичната сдържаност. Започна да приглася на вдъхновената Димова песен. Нито преди, нито след тази нощ на връх Циганка не се бе чувствал до такава степен българин.

Събуди ги подранил славей и далечен зов на елен. С нахвасани от утринната роса перчемии обамчиха готовите раници, служили им през нощта за възглаве. Спуснаха се към студения извор.

Откъсът е от бъдещата книга „Там, у нас, в Тракия“.

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

За Илинденско-Преображенското въстание се пеят много песни. Пели са ги нашите баби и дядовци, пели са ги нашите майки и бащи, пеem ги и ние от малки и до днес, отдалечени сто и петнадесет години от знойното лято на 1903 г.

Кой от нас не е пял с трепет в гърдите революционната песен „Българе глава вдигнаха“, която народът ни създаде непосредствено след Априлското въстание. Една песен, която като никое друго слово, е повдигала духа на останалите под робство българи в Македония и Тракия след Берлинския конгрес от 1878 г. Песента, която се е пяла в дните и нощите на славното Илинденско-Преображенско въстание от мало и голямо!

Десетки са песните за народното преображение. И всяка една от тях е отражение като в огледало на случка или събитие, портрет на герой или предател. Народът ни ги е създавал една след друга, народът приема като безспорни фактите в тях. Защото народният певец никога не се е лъгал в присъдите и оценките. Народът е непогрешим – историческите му песни са своеобразен летопис на въстанието от 1903 г.

Няма да скрия, че години наред събирах и подреждах песните от Странджанския край в своеобразна антология. Тези песни следват хронологията на събитията и в известна степен дават пълнота на образа на въстанието, очертават историческия подвиг на поробените от Тракия за свобода. За някои случки има по няколко песни или по няколко варианта на една песен. Задачата ми е била чрез песните да покажа героизма и саможертвата на преобразенци.

Дешифрирането на нотния текст, хармонизацията и обработките на много песни са дело на Михаил Букурещлиев, Парашкев Хаджиев, Стефан Кънев и Филип Кутев. На повечето песни автори са били участници във въстанието (Яни Попов, Петър Горов, Лефтер Мечев и др.). А една песен – „Смъртната дружина в Граматиково

решава да накаже предателя“, както свидетелства изпълнителката ѝ, била създадена от вдовицата, на която мъжът бил убит от четниците. От мъка ще да е било, но жената е решила да остави

името му в песента...

От историята знаем за погрома на Илинденско-Преображенското въстание. Само в Странджа са се волили 36 сражения. Срещу 2000 въстаници

турската власт изпраща 40 000 армия! Статистиката сочи, че са били опожарени 66 села с 2160 къщи, над 2565 души били избити. Чудно ли е, че от онези дни на покруса и печал са останали и едни от най-тъжните странджански песни. Трагедията на странджанци е била голяма, ала място за униние няма – не една и две песни са изпълнени с оптимизъм.

Със своята идейна наситеност, с борческото си съдържание, песните, които днес предлагам на читателите, ще привлекат вниманието на много млади изпълнители, които заедно с възрастните, ще ги запяят като възхвала за подвига на преобразенци.

■ Нотен лист на „Ясен месец веч изгрява“

ЯСЕН МЕСЕЦ ВЕЧ ИЗГРЯВА

Ясен месец веч изгрява над зелената гора.
В цяла Странджа роб запява песен нова, юнашка.
През потоци, реки, бърда нещо пълзи, застава.
Дали юда-самодива или луда гидия?
Не е юда-самодива, нито е луда гидия – най е чета от юнаци, плашило за читаци.
Бързат, бързат да пристигнат преди петли в Сармашик.
Да ги никои не угади и ги подло предаде.
Но шпионско око мръсно отде ги е съзряло? – тозчас тръгва и отива на враг чета издава.
Денят мина мирно, тихо, дойде нощта ужасна.
Аскер селото загради и четата заварди.
Съмна вече над селото –

НАРОДНИТЕ ПЕСНИ НА КЪРВАВОТО

■ Петрова нива с паметника на преобразенци

изток пламна във зора.
Пушка гръмна, ек отекна – знак се даде за борба!
Юнаци са сал петима – един срещу стотина.
Бомби трещят, куршум пици – цяла Странджа веч ечи.
Тиранинът е уплашен от геройската борба.
Няма вече плахи роби – има горди юнаци.
Гръм куршуми. Гръм отново – скъпа кръв порой тече.
Пада Пано, Равашола – мрат в борбата синове...
О, Сармашик, име славно от юнашката борба.

(Слушана от Плума Ив. Абаджиева, 69-годишна, родом в с. Цикнихор. Записана през ноември 1957 г. в с. Кости, Бургаска област, от Димитър Кичев)

Песента „Ясен месец веч изгрява“ е първата песен, която съм слушал за Илинденско-Преображенското въстание, без да съм знаел за него. Не помня кога за пръв път съм чул песента, не помня и кога за първи път съм я запял. Тази песен обичам най-често да слушам. Казват за баща ми, че имал глас на певец: когато викнел, та запее, всички в захлас го слушали. Може би от татко да съм чул за първи път песента „Ясен месец веч изгрява“, а може би ведно с майчиното мляко да съм закърмен с мелодията ѝ. Казвам първо мелодията, защото думите на песента научих и проумях много по-късно. С други песни е обратното – преписвах първо

думите, после учих мелодията.

През един летен ден, вече ученик в гимназията, видях текста на песента. Видях го на страницата на пожелтал от времето вестник. Даде ми го пощенският служител във село Факия, Бургаска област. Взех вестника и преписах песента,

на която най-отдолу, както под стихотворение, бе името на автора ѝ Яни Попов. Тогава научих, че песента не е като другите – народна! Тъй като Яни Попов е автор на много песни за преобразенци, песни, които днес са онародени, тук си позволявам да разкажа и за него.

Песента „Ясен месец веч изгрява“ имам записана в няколко варианта, които съм слушал да се пеят из селата на Странджанския

край. Сравнявайки ги днес, виждаме, че нито един от познатите ни варианти не съвпада с текста на Яни Попов от песнопойката му „Странджански жалби“, отпечатана през 1909 г. Първообразът на песента е от 17 куплета по 4 стиха и е със заглавие „За Пано и Равашола“.

Сравнявайки първообраз с последните онародени варианти, виждаме, че народният певец е изоставил десетки стихове без с това да е намалена силата на

внушението. Променени са редица думи, вмъкнати са нови стихове. Все едно – онародената песен „Ясен месец веч изгрява“ продължава да възбужда слушателите с възрожденския си дух. Може само да се съжاليا, че когото и да запитате за нея днес, никои няма да ви каже, че автор на песента е Яни Попов, че някога заглавието ѝ е било „За Пано и Равашола“. Всички я приемат като народна!

ТУРЦИТЕ ТЪРСЯТ КОМИТИ

В Мързево турци дойдоха и за мухтарин питая:
– Къде е мухтар чорбаджи?
Мухтар иде от долу и се под мустак подсмива, и си на турци думаше:
– Очбулду, турци, ефенди!
– Очгелден, мухтар чорбаджи!
– Хайде да се почерпим по едно кафе млечено.
Турци мухтар думая:
– Ний ти нищем кафето!
В село комити имате, дойдохме комити да търсим.
– В цялото село ходите!
Няма във село комити...
В цялото село ходиха, не можах да ги намерят.
Накрая били в селото, в една къща паднала...

■ Георги Кондолов

земплар на „Странджански жалби“, читателят ще научи още, че мелодията на песента е мелодия на арменската песен „Ай Сасун, Сасун“. По мелодията на арменската песен Яни Попов пръв е изпял песента за Пано и Равашола.

Сравнявайки първообраз с последните онародени варианти, виждаме, че народният певец е изоставил десетки стихове без с това да е намалена силата на

■ Чета от Одринска Тракия

ЕСНИ — ЛЕТОПИС ЛЯТО 1903 Г.

Вече 115 години след
Илинденско-Преображенското
въстание всяка от тях е отражение
като в огледало на случка
или събитие, портрет на
герой или предател

(Слушана от Злата П. Терзиева, 17-годишна с основно образование, с. Богданово, Бургаска област. Записана през декември 1957 г. от Димитър Кичев.)

ПЕСЕН ЗА ТЕМЕЛ ДИМИТРОВ

Много се пушки пукна
във тая пуста Тюркия,
много се момци юбия.
Най-напред Темел юбия.
Заплакала е майке му,
майке му, йоще татко му
и младо булче юбаво
със малко мъжко детенце —
плачет и жално нареждаг:
— Сине Темеле, Темеле,
да станиш, сине, да видиш
татко си, йоще майке си
и твоейто булче юбаво
със малко мъжко детенце.
об юбади:
— Не мога язи да стана,
турски ме куршум прониза,
черна ме земя налегна.
Не ми е жално за вазе,
ни за теб татко и майко,
нито за булче юбаво,
нито за мило детенце.
Жал ми е за дружината,
дето се от ней отделих!
(Яни Попов, Странджанска гусли, 1905 г.)

В края на песента събирачът е отбелязал в скоби мястото на записа — с. Кадиево, Лозенградско. Цитирам и пояснението на Яни Попов към песента:

„В революционната организация в Одринско влизаха и гагаузи — предимно от с. Кара-Алия. От това село е родом и Темел Димитров, който ходи четник 4 месеца с мен, Л. Маджаров и Я. Стоянов и който биле убит на 25-годишна възраст при с. Кадиево, пазейки часовой, като остави жена млада и едно детенце. Често пъти войводата Маджаров му думаше: „Темеле, Темеле, тебе ще те оставим най-напред за темел (основа). И тези думи се сбъднаха. Той е първият загинал четник в Лозенградския революционен район.“

КОНДОЛОВ ДУМА ПИЛЕНЦЕ

Кондолов дума пиленце:
— Пиленце, пьстро славейче,
що ми тѣй рано разплаваш
из тази Странджа балкана,
из тази гора зелена,
че и мен от сын пребуждаш
и мойта вярна дружина?
Пиленце дума не дума,
разпя се, дума издума:
— Кондолов, върла войвода,
Кондолов, страшен комита,
като ме питаш, да кажа,
да кажа, да те не лъжа:
както си в Странджа настѣпил,
година вече станува,
не мога гнездо да свия,
не мога пилци да упия
от твоята верна дружина —
до всяко дърво и юнак,
до всяка ялха и байрак!
Първия беше — вървеше —
сам си ми Георги Кондолов,
след него беше — вървеше —
Лазар Маджаров войвода,
след тях си чети водеха
все отбор млади момчета.
Борба юнашка подеха,
из Странджа роба настана —
за правда, свобода народна!
(Анастас Примовски,
Преображенското въстание в поетическата памет на народа, 1954 г. Слушана от Темел Димитров Ива-

■ Яни Попов-Попниколов

нов, родом от с. Ени-Махле, Бабаескийско, Турция, сега жител на Българово, Бургаска област, земеделец, 50-годишен. Записана през 1953 г. в Бургас.)

СТАР ДЯДО СЕДИ В ГРАДИНКА

Стар дядо седи в градинка,
в градинка под зелена липа.
Дядо гората гледаше
и на гората думаше:
— Горо ле, Странджа планино,
кога си, горо, припомня
за мойте млади години,
тъга ми пада на сърце.
Славна си, Странджа, прекрасна,

с дъбови гори зелени,
с букви тъмни усои
и бистри води студени.
По твойте бърда, горо ле,
безбройни стада блееха
и млади пусти овчари
с медни кавали свиреха.
И ние горо ходехме,
все млади пусти комити.
Червено знаме носихме,
червено знаме с лъвчето
и над лъвчето пишеше:
„Свобода, горо, или смърт!“
За турци бяхме страшило,
за чорбаджии плашило.
Със турци борба водихме,
от робство да се отървем.
Много другари паднаха,
турски ги куршум прониза,
като Пано и Равашола,
и безстрашния Кондолов,
славния Лазар Маджаров,
войвода Дико Джелебов.
Други в зандани измряха
с тежки вериги на крака
и безлзници на ръце.
Други в сюрдюн пратиха —
в Чанак кале и Диарбекир.
Славна си, Странджо, прекрасна,
ала си, Странджо, нещастна,
че има в тебе във робство

като ми Караманбаир,
и още, горо, Лисово,
и високите Михаиди,
от тях се вижда Цариград,
Стамболски царски палати.
(Анастас Примовски, цит. съч. Слушана от Петър Горов, с. Заберново, Бургаска област. Записана през май 1953 г. от Михаил Певтичев в Малко Търново.)

ГЕРДЖИКОВ ДУМА НА ГИНА

Герджикуф дума на Гина:
— Гино ле, карабишу ле,
утрина рану да раниш,
на Скокът, Гино, ще дойдеш,
на Скокът, Гино, при церът,
ягниво да ни донесеш,
ягниво, Гино, ъ жупане,
и да се назъкъ повърнеш,

■ Нотен лист на „Герджиков дума на Гина“

■ Войводи, въстаници и техните синове, заснети на честване на четвърт век от въстанието през 1928 г.

Легендата Михаил Герджиков

„Михаил Герджиков дойде в Бунархисар от Урембеглия през една дъждовна и кална нощ... — пише в спомените си секретарят на Конгреса на Петрова нива Анастас Сп. Разбойников. — Беше с черна брада, бяло, матово лице вследствие нощните скитания; с черна мешинена куртка, подплатена с чернен хастар; с червена дебела вратовръзка; с дълга коса, къдриците на която падаха върху челото му; с лек платнен каскет; с наметната къса пушка и презраменна овчарска чанта — тоя върховен нелегален ръководител на Одринския революционен окръг с привлекателната си млада интелигентна фигура завладяваше всеки, който се срещне с него, дори без да му говореше надълго. Неговото име в Странджа и Одринско стана легенда...“

Песента „Герджикуф дума на Гина“ открих в една малка книжка — „Странджа пее“, издадена от „Наука и изкуство“ през 1962 г. Съставителите на сборника са Димитър Осинин, Елена Стоин и Георги Бояджиев. Тримата са записали и дешифрирали нотния текст на 1000 песни, които са били изпети на 27, 28 и 29 май 1960 г. в с. Граматиково по време на Първия събор за надпяване. От тях в песенната сбирка са включени само 60.

„Песента на Странджа прозвуча мощно и самобитно — пише в

предговора писателят Димитър Осинин. — Мрачно-героичните мелодии се уравниаваха с игривия поток на хороводните и общото изживяване беше дълбоко жизнерадостно. Пееха млади и стари, жени и мъже.“

С голямо желание проучих спомените на странджанските комити. Те не са пропуснали да отбележат срещите и разговорите, които са имали с легендарния ръководител Михаил Герджиков, нито са забравили жертвите, които като тях са били готовни в името на свободата. Райко

Петров от Малко Търново, участник в революционното движение от 1899 г., описва подробно дейността — легална и нелегална, на своите съграждани:

„Имаше и предани жени на организацията в с. Стоилово. Такава беше жената на Стоян Карайбаша — Гина. Тя служеше като местна куриерка. За да не я подозира властта, винаги водеше и детето си. Тя отиваше дори до Мокрушево да дари четата с хляб, тютюн и писма в целдиката...“

Представете си Гина с целилка на гърба и в нея малката Каля за прикритие пред турските власти. А под детето писмата, които изпращали от София и Бургас за комитите в Странджа и Одринско. И още — срещата на комитата с жена му и дъщеричката...

та да те никои не види.
Ранила Гина ъ занела,
там си Герджикуф завари,
Герджикуф, още Шаваров.
Герджикуф дума на Гина:
— Остави, Гино, ягниво,
ягниво, Гино, ъ жупане,
дет си в кунизар завила,
та че се назъкъ повърни,
да те душманин не види,
че ти са дребни децата.
А пък Гина хми думаше:
— Герджикуф и ти Шаваров,
я нема в село да пода,
мойте са деца при баба,
при баба, още при дядо,
пък татко хми е кумита,
кумита в тойта дружина.
И аз със вас ша да дойда,
млада кумитка да стана.
(Сб. „Странджа пее“, 1962 г. Песента е изпята на събора-надпяване в Граматиково, проведен на 27, 28 и 29 май 1960 г., от Каля Тодорова Костова, 57-годишна от Малко Търново, дъщеря на възпятата в песента Гина...)

■ Михаил Герджиков

ВЪСТАНИЕТО В ОДРИНСКИ РЕВОЛЮЦИОНЕН ОКРЪГ

КОНГРЕСЪТ НА „ПЕТРОВА НИВА“ И ИЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАН ЗА ВДИГАНЕ НА ВЪСТАНИЕ В ТРАКИЯ

ДОЦ. ЛАМБИ ДАНАИЛОВ

След като бил уведомен за взето решение за вдигане на въстание в Македония и Одринско, окръжният революционен комитет в Одрин уведомил районните революционни комитети за предстоящото въстание и дал нареждания за започване на предварителна подготовка. В селата закипяла трескава дейност. Агитационно-пропагандната дейност рязко се засилила, провеждали се масови събрания, организационните чети непрекъснато обикаляли селата и системно обучавали на военен дело местното население, като за целта използвали скрити места, в това число и черквите. Във връзка с подготовката и планирането на въстанието и уточняване на редица други въпроси на 11 юли (28 юни ст. стил) 1903 г. бил свикан конгрес на одринското революционно движение, който бил проведен в местността „Петрова нива“ край с. Стоилово в легендарната Странджа планина. Мястото за провеждане на конгреса било избрано много сполучливо. То представлявало обширна планинска поляна, заобиколена от три страни от р. Велека. Избраното място имало отличен обзор и предлагало много добри условия за отбрана в случай на нужда. На конгреса присъствали като делегати представители на Централния комитет на ТМОРО, окръжният революционен комитет в Одрин, районните революционни комитети в Източна и Западна Тракия, както и почти всички войводи и много четници. Общо на „Петрова нива“ са се събрали 47 души, без да се смята въоръжената охрана, която възлизала на около 360 души.

Всички участници в конгреса на „Петрова нива“ били изпълнени с ентузиазъм и дали спонтанен израз на обхваналото ги въодушевление. За това свидетелствува Яни Попов, войвода на Лозенградската чета, който разказва: „Стигнахме „Петрова нива“ Четите бяха разпръснати по височините и стратегическите места, а войводите, подвойводите и представителите Пасков, Думев и Ковачев останаха в колибите да обсъдят положението и вземат решение за въстание. Пристигна и Кондолов с четата си. Спомням си как с прикачена през рамо пушка той дойде при мене и след като ме хвана за ръка, каза: „Яне, запей ми „Руса Яна — роден брала“. Пееше Лефтер Мечев, запях и аз, а с мен запяха и други мои другари; дойде и Маджаров. Наловихме се всички на хоро на светла месечина и цялата поляна се обърна на самодивско хореще; освен че имаше разни носии от четниците, но имаше и селяни, куриери и други, които не знаеха какво да правят от радост“.

Делегати на конгреса били следните видни революционери:

1. Михаил Герджиков, подвижен член на ЦК на ТМОРО, подвижен

член на Одринския окръжен революционен комитет и ревизор на ЦК за Одринско; 2. Васил Пасков, представител на ЦК на ТМОРО; 3. Велко Думев, председател на Одринския окръжен революционен комитет; 4. Георги Василев, представител на Одринския окръжен революционен комитет; 5. Христо Ив.

Караманджуков, представител на Ахъчелебийския (Смолянския) околийски революционен район; 6. Димитър Катерински, представител на Мустафапашанския (Свиленградския) околийски революционен район; 7. Никола Кърджиев Славейков, представител на Лозенградския околийски революционен район; 8. Димо Янков, представител на Малкотърновския околийски революционен район; 9. Анастас Сп. Разбойников, представител на Бунархисарския околийски революционен район; 10. Стамат Икономов, запасен капитан от българската армия; 11. Георги Кондолов, войвода в Малкотърновския революционен район; 12. Лазар Маджаров, войвода в Лозенградския революционен район; 13. Кръстю Николов Българията, войвода в Малкотърновския революционен район; 14. Коста Петков Калканджиев, войвода в Бунархисарския революционен район. Освен тези видни дейци на революционното движение в Одринско като делегати на конгреса участвували още войводите: Георги Тенев и Христо Арнаудов, подвойводите и четниците:

Днко Джелебов, Стоян Петров, Лазо Лазов, Яни Попов, Киро Узунов, Стоян Камилски, Янко Стоянов, Дим. Халачев, П. Шиваров, Цено Куртев, Петър Ангелов, Димитър Ташев, Георги Калоянов, Коста Тенишев, Тодор Станков, Христо Силянов, Иван Варналиев, Димитър Хр. Дичев, Михаил Даев, Георги Тодоров, Спас Цвятков, Лефтер Мечев, Нсстор Иванов, Петко Зидаров, Георги Костадинов, Димо Русев, Йордан Мешков, Жеко Джелебов, Стоян Томов, Петър Чолаков и Атанас Карчов (Карчо Кукушанчето). Всички тези лица били повече или по-малко известни в революционното движение, като някои от тях се ползвали с голяма популярност. Характеризирайки състава на конгреса, Хр. Силянов отбелязва, че това са „четиридесет и седем души войводи, районни и окръжни ръководители, терористи, учители и поинтелигентни четници“.

Безопасността на района, в който бил проведен конгресът, била мно-

го добре осигурена. Организиран били пет охранителни поста, които държали под сигурно наблюдение всички направления, откъдето можело да се появят турски войски. За добрата организация на охранението свидетелствува фактът, че когато на четвъртия ден от започването на конгреса (1 юли) към с. Стоилово

се приближили идващи от с. Гьок-тепе турски войски, те били отхвърлени от охраната, като дали жертви. Конгресът бил открит на 28 юни (ст. стил) следобед от Михаил Герджиков, след което било избрано бюро за ръководене на заседанията в

състав Васил Пасков – председател, Велко Думев – подпредседател и Христо Силянов и Ан. Разбойников – секретари. След почитане паметта на геройски загиналия в борба с турските поробители голям македонски революционер Гоце Делчев, конгресът пристъпил към своята делова работа, която се свеждала главно в следното: да се реши въпросът за въстанието, да се даде отчет за извършената досега подготовка и за състоянието на въоръжените сили, както и да се набележат конкретни мерки във връзка с непосредствената организация и подготовка на предстоящото въстание.

Първата точка от дневния ред на конгреса засягала въпроса дали въобще да се вдигне въстание или не. Едни от делегатите се изказвали в подкрепа на взетото решение за обявяване на въстание, а само един – против. Представителят на Мустафапашанския (Свиленградския) район Димитър Катерински се противопоставил на идеята за скорошно въстание, като изтъкнал недостатъчната подготвеност във военно, политическо и икономическо отношение. След оживени разисквания конгресът решил, че въпреки съществуващите неблагоприятни условия, Тракия трябва да участва в предстоящото въстание. Като основен аргумент за вземане на това решение било посочено, че трябва да се окаже непосредствена помощ на македонските въстаници, които не бива да бъдат изоставени. Освен това били изтъкнати и чисто морални съображения, поради които не било целесъобразно да се отлага въстанието в Тракия. След решаването на този изключително важен въпрос конгресът пристъпил към разглеждане на следващата точка от дневния ред, а именно извършената досега подготовка за

въстание. За целта били съставени писмени доклади за положението в осемте революционни района на Одринския революционен окръг, които били прочетени по време на състоялото се на следващия ден второ заседание на конгреса. Докладите съдържащи данни за топографската характеристика на отделните райони, числеността на населението по народности, както и сведения за числения състав, групировката, въоръжението, боеспособността и моралното състояние на противниковите войски. Освен това в докладите се посочвали подробни данни за състоянието на собствените сили, общия брой на разполагаемите въстаници и четниците в тъй наречените смъртни дружини, количеството и състоянието на оръжието и боеприпасите, възможностите за снабдяване, финансовото положение на отделните революционни райони, духа на населението и пр.

От изнесените доклади станало ясно, че в досегашната подготовка на въстанието съществували значителни недостатъци, както в организационно, тъй и в материално-техническо отношение. Особено остър бил недостигът от оръжие. Сравнително по-добро било положението в Малкотърновския район и отчасти в Бунархисарския район, който бил добре организиран, но в който оръжието също така било недостатъчно. Лозенградският район бил силно разстроен в резултат на жестоките репресии на турските власти. Още по-незадоволително било положението в другите революционни райони, където почти липсвало годно оръжие. Въз основа на така очертаната обстановка конгресът взел решение да форсира с възможно най-високи темпове въоръжаването на революционните райони и въстанието „да не се обяви по-рано от 20 юли и по-късно от 30 юли“. Освен това Михаил Герджиков бил натоварен да помоли Централния комитет на ТМОРО да отложи за къс срок започването на въстанието в Македония, като го наслочи за не по-рано от началото на месец август. Същия ден следобед конгресът се занимавал с един от най-важните въпроси на своята работа, а именно с планирането на въстанието. Основната идея в разработения план била въстанието да има повсеместен характер, като обхване и най-слабо подготвените революционни райони, с цел да се разпокъсат турските войски и не им се даде възможност да действат компактно срещу отделни въстаници райони.

Изхождайки от необходимостта за осигуряване на централизирано ръководство на въстанието и вземайки пред вид топографските особености на отделните райони, степента на готовност за действие на собствените сили и общата групировка на турските войски, конгресът решил Одринският революционен окръг да бъде разделен на пет революционни райони. I. Малкотърновски – Лозенградски – Бунархисарски; II. Чокенски; III. Мустафапашански (Свиленградски);

IV. Дедеагачко-Гюмюрджински; V. Ахъчелебийско – Скеченски (Смолянско-Ксантийски). Отделните революционни райони били разделени на няколко участъка. Най-голям бил първият район, който обхващал 12 участъка: Пенешки, Белишки (Бунархисарски), Цикнихорски, Ениядски, Пиргополски, Граматиковски, Кладарски, Стоиловски, Гьоктепенски, Дерекъовски, Паспаловски и Лозенградски. Начело на революционните райони и участъци стояли добре подготвени и изпитани в революционната борба войводи.

За осъществяване на централизирано ръководство на въстанието било избрано Главно ръководно боево тяло (ГРБТ) в състав Михаил Герджиков, Лазар Маджаров и капитан Стамат Николов. Освен това за главен ръководител на въоръжените сили бил определен Г. Кондолов. Задачите на Главно ръководно боево тяло били определени по време на заседанието, състояло се на третия ден на конгреса. По-важните задачи на ГРБТ били: да изработи отделни планове за бойните действия във всеки район и в участъците, както и за действията на терористичната чета; да следи за изпълнението на плановите; да разпределя съобразно нуждите между районите и участъците всички бойни материали и друго имущество; да дава нареждания за складиране на храни в районите и участъците; да предприема акции за събиране на парични средства; да разглежда и решава всички възникнали спорове; да назначава нови войводи; да уволнява и премества войводи, когато това е в интерес на делото, с привличане на още двама войводи да издава смъртни присъди.

Конгресът на „Петрова нива“ приключил деловата си работа на 30 юни (13 юли) следобед, когато били разгледани известни въпроси, свързани с въстаническата и саботажната дейност в някои райони и участъци и с организирането на ме-дикосанитарна служба. На следващия ден всички участници в конгреса отпътували по своите места, за да пристъпят към осъществяване на взетите решения.

Непосредствено след конгреса на „Петрова нива“ на 5 юли 1903 г. в района на Хадушки поляни (Имарет дере) в местността „Св. Дух“ в Родопите, близо до с. Славейно, се състоял тъй нареченият „Родопски конгрес“ с участието на представители от Ахъчелебийския (Смолянския) революционен район. Избрано било боево тяло за ръководене на действията в района в състав Пею Иванов Шишманов – председател, Никола Данаилов – секретар и Христо Караманджуков – член, Ахъчелебийският район бил разделен на 5 революционни участъка, начело на които застанали войводите Вълко Райчев Шишманов, Антон Дечев, З. Начев и др. На конгреса било взето решение да не се вдига масово въстание в Родопите, а да се развие само четническа дейност, с цел да се сковат местните турски гарнизони и не им се даде възможност да участват срещу въстаниците в Македония и Одринско. Това решение се дължало преди всичко на обстоятелството, че оръжието в Ахъчелебийския район било крайно недостатъчно, поради което се оказало невъзможно да се въоръжи населението с оглед на масовото му участие във въстанието.

ЩАСТЛИВ ЮБИЛЕЙ МАРИН ШИДЕРОВ ВЕЧЕ Е ВЪВ ВТОРИЯ СИ ВЕК

Да посрещаш изгрева 100 години да изпращаш залеза един цял век, да живееш под слънцето на Земята едно цяло столетие – това е мечта на всеки роден човек.

Тази мечта се сбъдна в действителност за господин Марин Шидеров – щастливец. Започна вече и втория си век. Роден преди 100 години на 15.07.1918 г. в с. Старо село, Сливенска област в тракийско бежанско семейство. Завършва Мъжката гимназия в град Сливен.

През 1942 г. е студент по право в Софийския университет. За активна антифашистка дейност и леви убеждения е арестуван и осъден на 7 години затвор. Излежаваша присъдата си в Софийския затвор и в Сливенския затвор. На 9 септември 1944 г. е освободен и веднага се включва в Българската армия като по-

литически офицер. Участва в първата фаза на Втората световна война като политически офицер. След завръщането си от фронта остава в Българската армия предимно като политически офицер. Служи в различни гарнизони на високи военни длъжности. Заради скромността и високата му отговорност на български офицер, много пъти отказва високи военни звания, народна пенсия с отговор: „Аз не служа за високи звания, а на своя български народ и родина“.

По собствено желание се пенсионира в чин полковник. Завръща се в родното Старо село и отново се включва активно в обществения политически живот на селото. Редом до него е съпругата му Розка Шидерова – активен тракийски деец.

Като председател на селската кооперация помага на много младежи да учат в град Сливен и им помага да си построят нови домове за семействата си.

Марин Шидеров – нашият столетник е от Одринска Тракия, село Аврен. Силна е тракийската му душа. Дава сърце и душата си дори за отстояване на тракийската кауза и претворяването ѝ в дела. ТД „Георги Кондолов“ с председател Иван Маринов и ТД

„Лазар Маджаров“ с председател Кирил Кириков“ зарадваха юбиляра с весел празник, със сърдечни пожелания и литературно-музикална програма под ръководството на Анка Друмева и читалището в с. Старо село. Радост и гордост е юбилярят Марин Шидеров за всички от селото.

По предложение на УС, утвърдено от Централното ръководство на СТДБ Марин Шидеров бе награден със златен медал „Капитан Петко войвода“ – за принос в националното тракийско движение. Думите навярно звучат в душата на човек на един век:

*С гордост си казвам, годините,
обичам ги пустите – всичките,
и всяко е корен от минало
неугаснало още в очите ми.
А тези чертички по челото
са толкова хубави мигове.
И ето днес съм застанал на прага
на моите 100-те.
И нека бъдат още.*

ПАЗИТЕЛИ НА ТРАКИЙСКАТА ПАМЕТ

СТОЯ ЯНЧЕВА

От 20 юли – Илинден в пенсионерския клуб при пристанище Бургас започнаха мероприятията, свързани с отбелязването на 115 годишнината от избухването на Илинденско-Преображенското въстание в тракийското дружество „Странджа“.

Първото бе да се направи подходяща за честванията украса на клуба. Започна издирването на родственици на герои, отдали живота във въстанието и организиране на срещи с тях. Организирано бе представяне на книгата „Среща с вековете и познаваш ли щастливи бежанци“ на тракийската поетеса Елена Великова, както и посещение на църквата и костницата в гр. Българово. Завършекът бе участието в честванията на Петрова нива.

„Щом корена си родо-

в в жива памет носим ще бъде българско, додето свят светува“ – казва тракийската поетеса Тоня Борисова. Водени от тази нейна мисъл ние хората от третата възраст, членове на Пенсионерския клуб при пристанище Бургас проведохме различни прояви, които посветихме на 115-тата годишнина от Преображенското въстание. Много външение, изпълваше душите ни, очите ни сълзаха, а сърцата ни скърбяха! Особено трогателно беше

посещението ни на църквата и костницата в град Българово, срещата ни с поетеса Елена Великова и срещата ни с потомци на герои от Преображенското въстание – потомци на Гоце Делчев и Илия Темелков, знаменосец в четата на Лазар Маджаров. Запалихме свещички в тяхна памет изправени на крака, раздадохме погача и червено вино, изпяхме странджанската Марсилеза

– „Ясен месец веч изгрява“. Всички от присъстващите се просълзиха от прекрасното изпълнение на странджанската народна песен на Лазар Налбантов „Събрали са се събрали цялата смъртна дружина“ Обхванати от въздушевление подготвихме цял автобус със знамето на тракийската ни секция към клуба, носеща името „Тракийска памет“ и знамената на тракийско дружество „Странджа“, да посетим и участваме в тържествата на Странджанското Оборище – Петрова нива.

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ

Съюзът на тракийските дружества в България получи поздравителни адреси по случай честванията на 115 годишнината на Илинденско-Преображенското въстание на Петрова нива. В тях се изразява признание, че Съюзът е инициатор и организатор на честванията, които ни връщат към ония величави дни, възвеличили на света стремленията на нашите славни предци към свобода и независимост. В поздравлението на командира на Военноморските сили контраадмирал Митко Петев се казва: „Военните моряци дълбоко се прекланят и отдават заслужена почит на славните преобразенци, които отдадоха себе си и вградиха своя подвиг в безсмъртния пантеон на българската национална памет.“

Ангел Ангелов, генерален консул на Република България в Истанбул, изтъква в приветствието си, че „традицията на тракийските българи да честват на Петрова нива подвигът на преобразенци, припомня на всички българи в Родина и по света за смисъла на националната свобода, за силата на националното единство и на социалната сплотеност“. Директорът на Агенция „Митници“ Георги Костов изразява увереност, че честванията на Петрова нива пренасят за поколенията историческата памет българска, за прослава на нашата Родина.

В приветствието на РАО „Тракия“, подписано от изпълнителния директор на асоциацията проф. Иван Върляков, се казва, че Илинденско-Преображенското въстание е символ на духа и порива за свобода, урок по родолюбие, който ни напомня, че трябва да посрещаме предизвикателствата на времето единни и сплотени, за да бъдат успехите ни истински“.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ на рождениците на Съюза през септември

Акад. Стефан Воденичаров –

София.....1 септември 1944 г.

Десислава Костова – Димитровград2 септември

Кирил Сарджев – Хасково.....23 септември 1949 г.

Любомир Шопов – София.....24 септември 1942 г.

Калинка Згурова – София.....25 септември 1945 г.

**ОТИДЕ СИ ...
ЗАВИНАГИ ...**

**ЕЛЕНА МИХОВА
БОСИЛКОВА –
МЕЛТЕВА**

на 93 години
09.07.1925 г. – 11.08.2018 г.

Родена в гр. Тополовград.
Потомка на тракийски бежанци от
Булгаркьой и Ейлягюню, Одринска Тракия.
До сетният си дъх грижовна, всеотдайна, обична,
слънчева, усмихната.
Даряваща и нежност и топлина.
Уважаван и ценен професионалист.
Един достойно изживян житейски път!

ПОКЛОН! ДЪЛБОК ПОКЛОН!

От тракийско сдружение „Национална инициатива

„Завръщане към корените“
и „По обратния път на дедите ни“

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Иван ГАЙДАРОВ -зам. гл. редактор,
проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Храмът в Железино – „осиротялото гнездо“ на българщината

БОЖИДАРА АНГЕЛОВА

Параклиът в ивайловградското село Железино се посещава от свещеник само веднъж в годината. Единствено тогава православните християни от населеното място и околността могат да присъстват на Света литургия. Това се случва само на празника Свети дух. През останалите 364 дни в годината, желаещите да се помолят Богу, могат да запалят свещичка и да склонят глава пред иконата в малката постройка (параклиса). Иначе казано християнското население в селото – приблизително около 250 души (от общо близо 500 човека), живеещо

на „един хвърлей“ от българо-гръцката граница,

вече няколко десетилетия е лишено от възможността да се черкува в свой собствен местен храм и да има свое духовно средище. И докато в редица градове в централната част на страната блестят куполите на християнски църкви, тук, както в много погранични райони, разрухата отдавна е взела своя данък. Тя за пореден път напомня, че и този край е забравен – от хората... и от Бог. Очевидно е.

Вижда се ясно в руините на храма

Те известяват своето присъствие още при влизане в Железино. Там, вдясно от табелата за селото, се възправят на два метра височина самотните стени на църквата „Св. св. Кирил и Методий“, а вляво – стотина метра по-нататък от пътя, е параклиът.

Историческата справка ни информира, че голяма част от населението на селото е от бежанци, прокудени от Беломорска Тракия, Егейска Македония и Мала Азия в годините след Балканските войни. За да заявят принадлежността си и да задоволят нуждата си от духовен

■ Параклиът в Железино

■ Руините на църквата

център и обединител, заселилите се по тези земи с волни пожертвования построяват храма. По време на социалистическото управление (1944–1989 г.) обаче той е занемарен до срутване.

Православните християни в Железино палат свещички и се молят Богу в малкия параклис край селото

И все пак има „светлина в тунела“,

макар и за кратко. След демократичните промени, през август 2008 г., потомците на някогашните преселници, пръснати из цялата страна, започват проект по възстановяването на църквата. По онова време кмет на Железино е Д. Пачеманов. Офисното се ядро от инициативни хора, начело с председателя на църковното настоятелство Д. Михалев, търсят начини за подкрепа на тяхната идея и успяват. Скоро Софийската търговско-промишлена камара стартира кампания в подкрепа на изграждането на църквата „Св. св. Кирил и Методий“. Един от първите дарители става Емил Хърсев, член на УС на Камарата, който дарява 1000

лева за делото.

Проектно-сметната документация за новия храм бива изготвена безплатно

от пернишката фирма „Ремах“, а конструктивния план е на инж. Пешевски. Плановите за храма дори са били одобрени от покойния Пловдивски митрополит Арсений, който отслужва и водосвет. После започват работа по зидарията. Скоро е изграден нулевият цикъл и стените биват издигнати до височина два метра. Не успяват обаче да изляят бетонна плоча на вътрешната тераса на храма. Строежът е спрял поради изчерпване на финансовите средства. Организаторите на кампанията обявяват в медиите дарителската сметка и призовават родолюбиви българи да подпомогнат инициативата. Става ясно, че за довършване на грубия строеж са необходими още 19 000 лв. Набирането на средства продължава. Дарение прави още бизнесменът Димитър Маринов от фирма „Скантек“ ЕООД. Последният дарител е Илия Желязов от Димитровград, който подкрепя инициативата с 2 000 лв. Църковното настоятелство подготвя благодарствено писмо към дарителите за публикуване в брой 22 от 2009 г. на „Търговски вестник“, а за довършване на грубия строеж са необходими още само 16 700 лв.

И тук нещата замират...

Днес, десет години по-късно, руините на храма „Св. св. Кирил и Методий“ продължават да стоят

■ Долмен край Железино

като осиротяло гнездо на българщината, на метри от държавната ни граница. Даже за специалистите от Регионалния исторически музей в Кърджали, църквата в Железино не е обект на проучване, защото е срутена и няма какво да се обследва в нея. Музейните работници нямат данни за нейното историческо минало. Порутеният храм не е и паметник на културата, за да буди интереса на научните среди. А иначе

в селото купу живот

Това е едно от големите села в община Ивайловград и едно от трите, в които все още има училище. Школото е хубаво, поддържано, санирано. Преди малко повече от година по проект бе създадена **еко зона и класна стая на открито, както и облагородяване и озеленяване на двора на училището**. Към него има изградено и обществено. За всеки 24 май в училището, носещо името на Светите братя, се провеждат големи тържества и това е традиция от много години. Селото си има още читалище, Клуб на пенсионера, именуван със звучното име „Божурите“, Тракийското дружество, което се изявява с различни прояви. Има също фолклорен състав за народно пеене. Кметството от 2 години се ръководи от Анифе Йълдъз – млад и деен човек. Разказват, че тя организира жените от селото, за да участват във фолклорни прояви.

Железеници са си създали и група във Фейсбук,

в която поддържат връзки с всички, които обичат родното село. Хора-

та тук се препитават от земеделие и животновъдство. Сеят тютюн, но напоследък развиват и алтернативно земеделие – овошки, лавандула, житни култури. Местните животновъди пък отглеждат най-вече говеда и овце.

Районът е известен с множеството си природни и исторически забележителности. До селото се намира уникален долмен с мегалитен кръг. В близост има защитена местност, обхваща най-атрактивната част от средното течение на Бяла река с красив комплекс от меандри. В нея са запазени едни от малкото у нас естествени гори от включения в националната Червена книга източен чинар и лиани. Където вирее защитен вид божур и живее изчезващ вид усойница. В землището има и няколко защитени дъба – редки средиземноморски видове. Наблизо минава стар римски път. Открити са и гробове от римско време. Наблизо е Гугутка с крепостта „Бялград“, Илиева нива, паметника на връх Черни рид, издигнат в чест на загиналите български воители по време на Балканската война (1912–1913 г.) и Първата световна война (1915–1918). И ако попитате железеници: все пак

какво не му достига на селото,

най-вероятно ще ви отговорят кратко – идеи. Липсват **идеи и стратегии за търсене и намиране на възможности за финансиране и развиване на туристическа дейност**. А даденостите са на лице за исторически, религиозен, воден, ловен, научно-изследователски и прочие туризъм. Липсва им и храм – света обител, в която православните християни от региона да имат своето религиозно средище, за да изповядват вярата си и да заявят открито: „От тук започва България – нашата България!“ (в. „Нов живот“)

■ Училището в Железино

■ В параклиса